

Järjestöjen osallistuminen maakunta- ja sote-uudistukseen

Yhteenveto

Vaikuttamistyötä maakunta- ja sote-uudistuksen valmisteluun järjestöjen toimesta tehtiin esivalmisteluvaiheesta saakka. Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry kutsui koolle järjestöjä avoimeen verkostoon, jossa välitettiin ajankohtaista tietoa sote-uudistuksen tilanteesta järjestöille ja järjestöiltä järjestöjen sote-edustajille. Lapin sairaanhoitopiirin alueen sote-valmistelutyön kaikissa asiakasprosessityöryhmissä 2015 – 2016 oli järjestöedustus. Myös [Lapin liiton sote-valmistelun alatyöryhmissä 2016-2017 oli järjestöedustus](#).

Syksyllä 2017 Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry:n hallinnoimana käynnistyi [Järjestöt muutokseen yhteistyössä -hanke](#). Hanke on osa [Järjestö 2.0: Järjestöt mukana muutoksessa](#)-ohjelmaa. Ohjelman tarkoituksena on vahvistaa järjestöjen yhteistyötä kuntien ja maakuntien kanssa, tukea muutokseen valmistautumista ja edistää kansalaisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua ja toimia nykypäivän tietoyhteiskunnassa. Joka maakunnassa käynnistyi 2.0 ohjelmakokonaisuuteen liittyvä hanke syksyllä 2017. Lapissa Järjestöt muutokseen yhteistyössä -hanke tukee järjestöjen roolin vahvistumista ja toimintaverkostojen muodostumista Lapin maakunta- ja sote-uudistuksessa, kuntien sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä, osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittämisessä sekä kansalaisten yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien turvaamisessa digitalisoituvassa toimintaympäristössä.

Järjestöt muutokseen yhteistyössä -hankkeen päätavoitteita ovat:

1. Vahvistetaan järjestöjen roolia ja toimijaverkostojen muodostumista Lapin sote- ja maakuntauudistuksessa sekä maakunnan ja kuntien sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä lappilaisten ihmisten hyvän elämän lisäämiseksi.
2. Järjestöjen digiosaamisen sekä maakunnan digipalveluiden ja sähköisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittäminen yhteistyössä olemassa olevan digitalisaatioon liittyvän kehittämistoiminnan kanssa.

Yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi ja järjestöjen roolin vahvistamiseksi tulevaisuudessa rakenteissa työskenneltiin tiiviissä yhteistyössä Lapin maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelijoiden, valmisteluryhmien ja väliaikaisen valmistelutoimielimen kanssa sekä toteutettaessa yhteistyökumppaneiden kanssa maakuntakierrosta. Järjestöt osallistuivat valmistelutyöhön muun muassa olemalla jäsenenä maakunta- ja sote-uudistuksen [valmistelutyöryhmissä](#). Sote-valmistelun asiantuntijatyöryhmien järjestöjäsenien tueksi koottiin tukiryhmiä muista järjestöistä. Tukiryhmiin osallistuminen oli kaikille järjestöille avointa ja mahdollista. Järjestöt muutokseen yhteistyössä -hanke koordinoi järjestöjäsenien ja heidän tukiryhmiensä yhteistoimintaa.

Hankkeen sopimuskumppaneina toimivat: ADHD-liitto, Ehyt ry, Elo ry, Eläkeliiton Lapin piiri ry, Hengitysliitto ry, Hyvän mielen talo ry, Itä-Lapin keliakiayhdistys ry, Lapin kilpirauhasyhdistys ry, Lapin ensi- ja turvakotiyhdistys ry, Lapin liikunta ry, Lapin näkövammaiset ry, Lapin sydänpiiri ry, Lihastautiliitto ry, Luotolan nuoret ry, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lapin piiri ry, Muistiyhdistys

ry, Napapiirin omaishoitajat, Rovaniemen Neuvokas, Nuorten ystävät ry, Rovalan Setlementti ry, Rovalan Nuoret ry, SámiSoster ry, Suomen Punainen Risti Lapin piiri, Kemin Seudun Kuulo ry, Invalidiliitto ry, Balanssi ry, Lapin liiton maakuntaudistuksen esivalmistelu, Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus; Lapin toimintayksikkö, Lapin yliopisto, Lapin ammattikorkeakoulu, Ammattiopisto Lappia, Saamelaisalueen koulutuskeskus. Aiesopimuskumppaneina ovat toimineet myös Lapin kunnat (paitsi Keminmaa, Savukoski, Simo, Tervola, Ylitornio), Pohjois-Pohjanmaan sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry, Järjestö 2.0 kansallinen verkosto, Innokylä sekä Soste ry.

Hankkeen toiminnan tueksi elvytettiin valtakunnallisten liittojen aluetyöntekijöiden verkosto, johon kutsuttiin mukaan myös muita alueellisia yhdistystoimijoita (40 taustayhteisöä). Lisäksi hanke on tehnyt yhteistyötä ja osallistunut työskentelyyn mm. Lapin maakunnallisessa järjestöneuvottelukunnassa, kokemuksellisen asiantuntijuuden yhteistyöryhmässä ja kokemustoimintaverkoston Lapin ohjausryhmässä, Pohjois-Suomen työllisyysverkostossa sekä muissa Lapissa toimivissa järjestöjen verkostoissa, joita on useita kymmeniä.

Tuotokset

Valmisteluun osallistuminen

Järjestöt muutokseen yhteistyössä -hankkeen työntekijät osallistuivat maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelijoiden viikkopalaveriin, kuukausittaisiin kehittämispäiviin sekä sote-valmistelijoiden viikkopalavereiden yleisiin osioihin vieden järjestökentältä nousseita viestejä sekä vastaavasti tuoden valmistelun viestejä takaisin järjestökentälle. Hankkeen työntekijät olivat järjestöjen edustajina myös Lapin maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelun viestintäverkostossa- ja työryhmässä, osallisuustyöryhmässä, verkkopalvelutyöryhmässä, digiallianssissa, siirtymävaiheen hyte-työryhmässä sekä maakuntastrategiaa valmistelevissa työpajoissa. Lisäksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuuvalmistelijan kanssa tavattiin säännöllisesti pohtien terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa.

Uusi Lappi -kierros

Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen työntekijät osallistuivat keväällä 2018 toteutetulle maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelun Uusi Lappi -kiertueelle kaikissa 21 kunnassa. Paikallisjärjestöjä aktivoitiin mukaan kiertueen tapaamisiin sekä pyydettiin täyttämään kiertueella tehtävää palvelulupauskyselyä omien jäsentensä/kohderyhmiensä kanssa. Mukana kiertueella oli myös Lapin kokemuksellisen asiantuntijuuden toimijoita. Kunnissa tapaamisiin osallistui järjestöaktiiveja ja järjestöyhteistyö nousi keskeiseksi teemaksi koko maakuntakierroksen yhteenvedossa. Järjestöjä motivoitiin olemaan myös itse aktiivisia yhteistyöhön hakeutumisessa. Järjestöjen sekä kokemuksellisen asiantuntijuuden tiiviimmistä osallisuudesta sote-valmistelussa käynnistettiin valmistelutyö syksyllä 2018. Maakunnalliseen hyvinvointikertomukseen kerättiin tietoa laajalla kyselyllä hyvinvoinnin ikäryhmittäisten osa-alueiden haasteista, vahvuuksista ja mahdollisista indikaattoreista myös järjestöiltä.

Osallisuus

Järjestöt muutokseen yhteistyössä -hankkeen työntekijät osallistuivat maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelun osallisuustyöryhmään, jossa valmisteltiin osallisuusmallia. Osallisuustyöryhmässä esitettiin, että maakunnan palveluihin kehitettäisiin mobiilisovellus (LappiAppi), jolla asukkaita

voidaan tulevaisuudessa osallistaa maakunnan palveluiden suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin. Sovelluksella voisi myös olla yhteydessä maakunnan palveluihin, tehdä ajanvarauksia jne.

Järjestöt muutokseen yhteistyössä -hanke koordinoi Lapin kokemuksellisen asiantuntijuuden yhteistyöryhmän toimintaa. Kokemuksellisen asiantuntijuuden seminaareja järjestetään yhteistyöryhmän toimesta kaksi kertaa vuodessa. Syksyn 2018 seminaarissa kokemuksellisen asiantuntijuuden toimijat pääsivät "kirjoittamaan" maakunnan tulevaa palvelulupausta. Toinen hanketyöntekijöistä on mukana myös kokemustoimintaverkoston alueellisessa ohjausryhmässä varapuheenjohtajana. Kokemuksellisen asiantuntijuuden yhteistyörakenteita on selkeytetty päivittämällä yhteystietoja sekä kokoamalla tietoa toiminnasta alueella ja viemällä tätä muun muassa sote-valmistelijoille motivoiden heitä pyytämään kokemuksellisen asiantuntijuuden toimijoita mukaan valmisteluryhmiin.

Järjestöneuvottelukunta

Lapin maakunnallinen järjestöneuvottelukunta nimesi keskuudestaan erillisen työrukkasen valmistelemaan esityksiä valmisteluun, väliaikaiselle valmistelutoimielimelle sekä tuleville päättäjille STM:n selvityshenkilö Tuija Braxin Järjestöjen rooli maakunta- ja sote-uudistuksessa -raportin pohjalta. Työryhmä kokoontui neljä kertaa käsitellen seuraavia aiheita: Järjestötiedon tuotanto, järjestöjen toiminnan kuvaaminen on tiedolla johtamisen kannalta tärkeää, järjestöyhteistyö vaatii rakenteita ja koordinoitua ja siihen tarvitaan nimetty henkilö niin maakuntaan kuin kuntiin, järjestöavustusten jatkuvuuden turvaaminen, järjestölähtöisen toiminnan ja markkinalähtöisen palveluntuotannon erottaminen, palveluntuottajien ohjaaminen sekä järjestö-indikaattorit hyvinvointikertomuksissa. Järjestöneuvottelukunnan kokouksessa helmikuussa 2019 käsiteltiin työrukkasen koostamat esitykset ja sovittiin, että työrukkasen kutsuu ensin muutosjohtajan keskustelemaan, miten asioita lähdetään viemään yhdessä eteenpäin. Lisäksi Järjestöneuvottelukunta päivitti Lapin maakunnallista järjestöstrategiaa toimeenpanosuunnitelman osalta toimintaympäristön muutokset huomioivaksi. Järjestöneuvottelukunta antoi lausunnon sote- ja maku-uudistuksen lakipakettiin sekä teki aloitteet väliaikaiselle valmistelutoimielimelle esteettömyysasiantuntijan nimeämisestä ja järjestöneuvottelukunnan aseman virallistamisesta esimerkiksi vaikuttamistoimielimenä. Väliaikainen valmistelutoimielin lisäsi esteettömyysasiantuntijuuden osallisuuskordinaattorin työnkuvaan. Väliaikainen valmistelutoimielin päätti käynnistää ainoastaan lakisäätteiset vaikuttamistoimielimet tässä vaiheessa, joihin järjestöneuvottelukunta ei kuulunut.

Digiosallisuuden edistäminen

Maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelun verkkopalvelutyöryhmässä sovittiin, että lappilaiset.fi -verkkopalvelu kytketään yhtenä rajapintana Lapin maakunnan verkkopalveluun järjestöjen toiminnan esille tuomiseksi. Lappilaiset.fi -verkkopalvelua kehitetään hyödynnettäväksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä sekä palveluohjauksessa.

Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry solmi yhteistyösopimuksen vapaaehtoisuuteen perustuvan organisaatioiden yhteenliittymän kanssa digiallianssista, jossa Lapin maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelu, Lapin sairaanhoitopiiri, Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ja ELY ottavat vastuuta palvelujen digitalisaation valmistelusta. Sopimuksella muodostettiin maakunnan sote- ja muiden palvelujen digitalisaation toimeenpanon yksikkö, joka toimii maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelun osana ja raportoi työstään väliaikaiselle valmistelutoimielimelle. Allianssin tukiryhmänä toimivat osallistuvien organisaatioiden johtajat ja Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin vastuhenkilö.

Järjestöt muutokseen yhteistyössä -hankkeen työntekijä toimii allianssissa työpanos-resurssina huomioiden STEA:lle annetut lupaukset ja sen määrittämät rajoitukset.

Viestintä

Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry tiedotti järjestöjä valmistelun ajankohtaisista asioista neljä kertaa vuodessa ilmestyvässä Lapin järjestötoiminnan uutiskirjeessä LASTU:ssa sekä lappilaiset.fi - verkkopalvelussa. Yhdistys lähettää myös VIRKKU -viranomaistiedotetta kaksi kertaa vuodessa viranomaisille ja päättäjille tiedottaen heitä järjestöjen ajankohtaisista asioista. Lisäksi uudistuksen valmistelusta järjestöjen näkökulmasta viestitiin aktiivisesti Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry:n sosiaalisen median kanavissa sekä sähköpostitse keskeisille sidosryhmille. Järjestötoiminnan tulevaisuus- foorumi järjestettiin maakunta- ja sote-uudistukseen liittyvin teemoin kaksi kertaa vuosina 2017 ja 2018.

Suositukset jatkotoimenpiteistä

Järjestöjen osallistuminen maakunta- ja sote-uudistuksen valmisteluun

Sote-valmistelun asiantuntijatyöryhmiin valittujen järjestöjäsenien kautta koko järjestökentän näkemysten tavoittaminen ja valmisteluun mukaan vieminen osoittautui haasteelliseksi. Suosituksena jatkossa olisi mahdollistaa järjestöjen osallistuminen valmisteluun esimerkiksi säännöllisesti järjestettävien työpajojen kautta.

Osallisuus

Lakisääteiset maakunnalliset vaikuttamistoimielimet ehtivät käynnistää toimintansa. Toivottavaa olisi, että jo koottujen toimielimien toiminta ja yhteistyö jatkuisi. Luonteva taho vaikuttamistoimielimien kotipesäksi olisi Lapin liitto. Olisi myös hyvä, jos vaikuttamistoimielimien asiantuntijajäseniksi kutsuttaisiin toimialaan sopivien järjestöjen edustajia.

Maakunnan yhteistyön vetovastuu on osallisuuskoordinaattorilla. Kokemustoimijoiden ja – asiantuntijoiden verkoston koordinoinnista vastaa Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry, kehittäjäasiakasverkoston koordinoinnista Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, joilla on myös yhteinen kokemuksellinen asiantuntijuusverkosto. Väliaikaiselle valmistelutoimielimelle oltiin tekemässä seuraavanlaista esitystä kokemuksellisen asiantuntijuuden tuomisesta mukaan valmisteluun:

ESITYS 1. Yhteiskehittämisvalmennus

Kokemusasiantuntijoiden ja valmistelijoiden kaksi päiväinen valmennus järjestetään huhti-toukokuussa. Valmentajat ovat Asta Niskala, Tanja Sälevä, Jukka Hakola. Valmennuksen tarkoitus on sopia toimintasuunnitelmasta, yhteisistä pelisäännöistä ja rooleista.

ESITYS 2. Resurssit

A) Valmennus toteutetaan jo olemassa olevilla yhteisillä resurssilla. Maakunta, Poske ja Lapin Sote-yhdistys vastaavat henkilökuluistaan.

B) Maakunnalta edellytettävät resurssit

- Valmistelijoiden työpanos: osallistuminen valmennuspäiviin ja sitoutuminen toimintasuunnitelmaan

- Kokemusasiantuntijat:
 - palkkiot: aktiivisesta osallistumisesta työryhmään/työkokoukseen 30€, valmisteltu puheenvuoro 60€
 - Matkat ja päivärahat kvtes:n mukaan
 - Tilat ja tarjoilut
 - Mahdolliset painatuskustannukset, muu materiaali ja viestinnällinen tuki
Valmisteluun osallistuminen

Lapin maakunnallisen järjestöneuvottelukunnan suositukset Tuija Braxin raportin pohjalta

Lapin maakunnallisen järjestöneuvottelukunnan kokouksessa helmikuussa 2019 käsiteltiin työrukkasen koostamat esitykset ja sovittiin, että työrukkasen kutsuu ensin muutosjohtajan keskustelemaan seuraavista esityksistä:

Nimetään työryhmä, joka valmistelee esityksen järjestöjen avustamisen periaatteista: Mitä avustuksia jatkossa myöntää kunta ja mitä maakunta, miten myönnetyt avustukset tilastoidaan (kuka kerää tiedon), yms. Työryhmään kutsutaan esim. 3 sote-järjestön edustajaa, 3 edustajaa muista järjestöistä, valmistelun edustajat + Järjestöt muutokseen yhteistyössä -hankkeen edustaja.

Nimetään maakuntaan järjestökoordinaattori, joka huolehtii maakunnan ja järjestöjen yhteistyöstä yhdessä maakunnan substanssiosaajien kanssa. Hän myös tukee kuntien järjestöyhdyshenkilöiden toimintaa yhdessä järjestötoimintaa koordinoivan tahon kanssa.

Kuntiin nimetään järjestöyhdyshenkilöt (esim. osana hyvinvointi-koordinaattorin työnkuva), jotka huolehtivat oman kuntansa järjestöjen kanssa tehtävästä yhteistyöstä.

Jokaiseen kuntaan muodostetaan yhdistysten keskinäinen yhteistyörakenne, ellei sitä jo ole. Kunta ja järjestöt tekevät yhteistyöasiakirjan, jossa yhteistyön rakenteet määritellään.

Maakunnallinen järjestöjen yhteistyörakenne on maakunnallinen järjestöneuvottelukunta. Kuvataan järjestöneuvottelukunnan toiminta- ja pelisäännöt. Laaditaan yhdyspintasopimus maakunnan ja järjestöjen välille.

Maakunta edellyttää palveluntuottajiksi listautuvilta yhteistyötä yleishyödyllisten yhdistysten kanssa.

Järjestötiedon keräämistä ja tuotantoa tulisi maakunnassa koordinoida, ettei turhaan tehdä päällekkäistä työtä. Järjestötiedon keräämiseen tulee olla riittävän yksinkertainen tapa ja se on voitava viedä myös lappilaiset.fi -verkkopalveluun.

Pilotoidaan Rovaniemen kaupungin ja jonkun muun halukkaan kunnan sekä järjestöjen kanssa järjestöjen toiminnan kuvaamista ja kehitetään siinä samalla tapa, jolla hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvän toiminnan luonne voidaan arvioida. Pilotoinnista on järjestöjen osalta vastuussa tiedontuotannon verkosto. Erillishuomioita: matala kynnyks, Meri-Lapin järjestöjen palvelutarjotin, monikanavarahoitteisuus.

Kutsutaan maakuntavalmistelusta muutosjohtaja ja hänen parhaaksi katsomansa muut sopivat henkilöt keskustelemaan järjestöjen kanssa, synnyttämään yhteistä ymmärrystä ja pohtimaan, miten yhdessä ratkaistaan järjestölähtöisen toiminnan ja markkinalähtöisen palveluntuotannon erottaminen maakunnassa.

Tavoite on, että saadaan luotua järjestöjen hyvinvointia ja terveyttä edistävien toimintojen luokittelu ja saadaan koottua julkinen lista, joka on näkyvillä lappilaiset.fi –verkkopalvelussa.

Maakunnan liikelaitokseen perustetaan sekä palveluohjauksen että asiakassuunnitelman laadun ja läpinäkyvyyden vuoksi neuvottelukunta, joissa on palvelutuottajajärjestön, järjestölähtöisen toimijan sekä näitä molempia sisältävän toimijan edustajat. Maakunta pyytää järjestöneuvottelukuntaa nimeämään em. edustajat.

Maakunta kutsuu markkinavuoropuhelutilanteisiin mukaan myös järjestöomisteiset palveluntuottajat.

Pohdinta

Järjestöt pääsivät hyvin mukaan valmisteluun Lapissa. Järjestöt muutokseen yhteistyössä -hankkeen työntekijät otettiin pääasiassa osaksi valmistelijoiden tiimiä. Vaikuttamismahdollisuuksia järjestöillä oli useita mutta ottaen huomioon järjestötoiminnan luonteen, osallistuminen ei aina ollut helppoa tai haasteetonta. Yhteinen kieli ja ymmärrys asioista ei aina ole itsestään selvyyttä ja vaatii paljon yhteistä keskustelua. Lapissa myös pitkät välimatkat hankaloittavat osallistumista. Lisäksi suurin osa järjestöistä toimii vapaaehtois pohjalta ja järjestetyt tilaisuudet ja työryhmien kokoukset arkipäivisin vaikeuttavat osallistumista. Puheen tasolla järjestöt tunnustettiin ja tunnustettiin merkitykselliseksi yhteistyökumppaniksi. Täytyy kuitenkin muistaa, että matka on pitkä puheen tasolta todellisen ja tasavertaisen kumppanuuden sekä toiminnan tasolle ja siksi olisi erittäin tärkeää, että järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö ja kumppanuus kirjattaisiin vahvemmin konsernirakenteeseen sekä valmisteludokumentteihin.

Rovaniemellä 27.03.2019

Järjestöt muutokseen yhteistyössä-hanke

Tanja Sälevä

Järjestökehittäjä

Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry

Anne-Marie Haavikko

Järjestökehittäjä

Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry